

ПУБЛІКАЦІЙ. КРИТИКА. ПОВІДОМЛЕННЯ

Михайло СТЕПАНЕНКО,
професор

НЕВІДОМИЙ ЛИСТ МИКОЛИ ЛИСЕНКА

У 2004 році видавництвом «Музична Україна» було здійснене найповніше видання епістолярної спадщини Миколи Віталійовича Лисенка (понад 550 листів). Але значна частина лисенківського листування (в першу чергу та, яка перебуває поза межами України) досі не опублікована і майже невідома навіть фахівцям-лисенкознавцям. Як нещодавно з'ясувалося, чотири невідомі листи М. Лисенка, написані в період між 1900 і 1904 рр. й адресовані Варварі Іванівні Ясевич, зберігаються в Рукописному відділі Пушкінського Дому в Санкт-Петербурзі. Текст одного з цих листів, який ми, власне, й оприлюднюємо, є яскравим свідченням щирих і дружніх взаємин М. Лисенка з родиною видатного українського історика і громадського діяча Володимира Боніфатійовича Антоновича (1834–1908), турботи композитора про долю його сина Дмитра.

Дмитро Антонович (1877–1945) відомий передусім як український революціонер (засновник Революційної української партії), один з чільних провідників Центральної Ради, перший міністр морських справ України. Водночас – видатний історик української культури, мистецтва і театру, засновник і ректор Українського вільного університету у Відні і Празі, автор численних наукових праць, у т.ч. цікавих розвідок про творчість Миколи Лисенка та Дмитра Бортнянського.

Звертаючись до біографії цієї видатної особистості, я ознайомився з опублікованою в першому томі «Енциклопедії сучасної України» статтю В.А. Короткого «Антонович Дмитро Володимирович» [1, 581], у якій стверджується, що матір'ю Дмитра Антоновича була Катерина Антонович-Мельник (1859–1942) – друга дружина Володимира Антоновича. В енциклопедичній статті аналогічну думку про неї висловлює також О.М. Сьомочкіна-Рижко [1, 583].

Але ж у наведеному листі М. Лисенка ясно сказано: «Вл. Бон. і Варв. Ів. надзвичайно Вам дякують за сина». А Варв. Ів. – це перша дружина Володимира Боніфатійовича Варвара Іванівна Антонович (1840–1901). Отже, Дмитро – це син Варвари Іванівни, а не Катерини Миколаївни. Це, власне, підтверджується ще одним лисенківським листом від 1 жовтня 1901 р. до Бориса Познанського: «Варвара Іванівна на разі в Харкові, піклується за сина Муху¹ перед Урядом університетським, щоб прийняли його, бо на всі просьби відмовляють» [2, 340].

Що стосується ще однієї особи, яка згадується в листі під криптонімом Ал. Ів., то, на моє переконання, це відомий меценат української культури, близький знайомий М. Лисенка, Є. Чикаленка,

¹ Так у родині називали Дмитра, пізніше це його літературний псевдонім

І. Пулюя, І. Нечуя-Левицького, один з організаторів Санкт-Петербурзької української громади Олександр Іванович Бородай (1844–1914). Його фантастична біографія теж потребує більш детального дослідження. Саме сестра О. Бородая Варвара Іванівна Ясевич і є адресатом М. Лисенка.

Загалом лист надзвичайно цікавий, дещо для наших сучасників загадковий і потребує подальшого вивчення. Адже в біографії такого велетня української культури, як Микола Лисенко, залишається ще багато білих плям.

Лист Миколи Віталійовича Лисенка до Варвари Іванівни Ясевич
Київ 7/XI–1900

Високоповажна Добродійко!

Вибачайте з ласки за мій довгий промовк, вибачайте моїй тяжкій провині, що я й досі не одповів на Вашого люб'язного ласкавого листа. Сердечно дякую за все геть, за весь Ваш дорогий клопіт. Вл. Бон. і Варв. Ів. надзвичайно Вам дякують і просять обоє всім серцем, чи не можна б Вас ще раз потурбувати побачитись з Директором Департ. Поліції і поспитати його, чи будуть йому, синові Антоновича, робити утиски і перешкоди у його клопотаннях знову поступити в Університет? Тільки попросити Директора, щоб коли можна – повернули документи молодого Антоновича і щоб дали од себе відозву, що «не имею препятствий к поступленню в Університет». А то молода людина байдикує, не відає, що робити з собою. Коли можна, хай зроблять добре діло. Вол. Бон. учора вирядили за границу до кінця квітня або початку мая. Обрав він собі мешкання у м. Катана на південному березі о-ва Сицилії, на п'яті Етни.

Цікавлюся, коли Ви маєте читати свій відчіт про штунду. Сестра моя шле Вам своє сердешне привітання. Ал. Ів. нема, та вряд, що скоро повернувся, бо Чикаленко одписав йому, щоб краще сів та діло робив, приїздив би в той час коби саме діло примусить його сюди їхати.

Пишу я до Вас, шановна Добродійко, нашою українською мовою, ачей зрозумієте. Роблю ж це, щоб бути «последовательным». Гадаю, що цим вчинком не ображу Вас.

Глибоким товаришуванням свідчуся до Вас.

М. Лисенко

М.[аріїнсько-]Бл.[аговіщенська вул.] № 95

Чим справа скінчиця, то залишіть з ласки повідомлення.

1. Енциклопедія сучасної України. – К., 2001. – Т. 1.

2. Лисенко М.В. Листи. – К.: Мистецтво, 1964.

Олена ВОЛИНСЬКА,
мистецтвознавець

ТВОРЧА СПАДЩИНА ОСИПА СОРОХТЕЯ

Реформування художньо-освітньої галузі нашої держави неможливе без врахування історичної спадщини минулого. Важливим у цьому напрямі є вивчення прогресивних художньо-освітніх надбань митців різних регіонів України, зокрема Галичини. Неабияке значення у контексті вивчення зазначеної проблеми має творча спадщина О. Сорохтея, яку в мистецтвознавчому аспекті досліджували В. Мельник, О. Ріпко, М. Фіголь, Р. Шмагало та ін. [1]. Проте зазначені науковці у своїх роботах не охопили педагогічних засад діяльності видатного галичанина, що розвинули теорію та практику загальної художньої освіти Галичини початку ХХ століття. Метою статті є дослідити педагогічні засади творчої спадщини О. Сорохтея.